

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i prosvětljene.

Vreduje i na světlo dava Matija Majar v Celovčě (Klagenfurt).

Číslo 9.

Izhadja desetput v letě po jednoj cěloj listině i velja s poštninoj 3 fiorinte ali 2 rublja.

1873.

Допіс вреднічтву.

Благородні і велеучені господ!

Хвала буді Богу, да узаємну словніцу уже імамо, како ју імају і јіні ізображені народі за своје ізображене језіке. Јіні народі также неімају за своје језіке друге словніце од узајемне, оні пішу словнічке облике (grammatikal formen) својега језіка не тако, како јіх говорі лѹдство ту і тамо в нѣком кутѣ, него служе се облік, ктере су нај болье разшірене в народѣ.

Міслил сем, да се нам Славјанам ніје могуће другаче сдружиті, него да спріјемо цірілско наречје, па тому ніје тако.

Господ! спішіте і додајте својему делу јешче узајемні словарь, па не словарь, ктері бі вса славјанска слова обсегел, него посебно кореніке вѣх славјанскіх слов. Како вѣсте, језік обстојі із јако мало коренік, ктері се по прівѣшеванјі нѣктеріх концовек нерѣдко нарасте до четірідесет, шестдесет і веч тісуч слов... К тому словару бі спісали также, ізнелавне концовке і нѣх помѣн...

Ако бі вас ваша оправила задержевала, да бі тога дела не могли се попріјеті, іма пако славјаншчина много пріјательев і родолюбев, бі јіх повабілі, да бі поједіні ізмед нѣх благовольлі спісати слова од једнога алі од двѣх пісмен словаревіх. Веч рук веч напише, него једна сама і напише легче.

Ако то сторіте, будете својему ізверстному делу, узајемној словніцѣ, вѣнец на главу поставілі...

Ако хочете нѣчто із тога мојега допіса в Славјанѣ пріобчіті, біло бі менѣ драго, онда пріобчіте, что і коліко се вам зді, поправіте погрѣшке мојега пісанја, јербо ја се только (ше ле) вадім цірілице, і мі јешче не гре гладко. Мѣнім, да бі біло добро, ако пріобчіте нѣколіко тѣх місел в „Славјанѣ“, да се веч родолюбев попріме тога важнога дела і сдружі своје сіле к спісованју словаря.

Ако бі міслілі тога дела се подступіті, назнаніте то в „Славјанѣ“ да се буду родолюби і ја с нїмі, тога дела уже напред веселілі.

Із Крајіске.

С споштованјем ваш

Јурі Хумар, жушнік.

O uzajemnom slovarji němečko-slavjanskom.

Gorě stoječi list dopisovatelja g. Humarja smo kromě někojih neznatnih maličkosti dali natisnuti točno tako, kako je se nam poslal i smo se uzradovali čitajuč ga, jer svědoči, da znadu naši dopisovatelji lépo lehkorazumljivo pisati cirilicoj i jezikom uzajemnim, akoli smo počeli se toga vaditi, tako rekuč tepervo (še le) od včera.

G. dopisovatelj je v svojem listě učeno i obširno takže razložil, po kterih pravilah, da bi se spisoval slovar slavjanski i kako bi se poskerbělo za tiskarinu; te njegove praktične sovete smo sada odložili i jih budemo priobčili v svoje vreme, sada progovorimo samo o spisovanji uzajemnoga slovarja němečko-slavjanskoga.

Reč o slovarji stoji sada tako-le:

Několiko spisovateljev je sklenilo spisati priručni uzajemni slovar němečko-slavjanski; da to delo lahko, berzo i veselo napreduje, je potřeba, da se udeleži spisovanja toga slovarja već sodelavcev; već jih pristupi k delu, lehče, berzeje i veselěje napreduje delo zato, jer pride menje truda na pojedinoga sodelavca, kako i g. dopisnik věrno kaže: Več ruk već napiše, nego samo jedna i napiše ložeje.

Zato povabimo uljudno i učtivo iz gospodov čitateljev našega lista tiste, kteri bi blagovoljili spisati něki oddělek slovarja, da se oglase pri vredničtvu „Slavjana“. I vredničtvo bude radodušno posvětilo svoje slabahne sile spisovanju toga slovarja: pa delo je znamenitěje, odličněje i poljezněje, ako se slovar spiše od već spisovateljev.

Spisati bi mogli, kako je znano, već verst slovarjev slavjanskich, na priměr: slovar němečko-slavjanski, ali slavjansko-slavjanski, ali slovar slavjanskich korenik, ali slovar tudjinismov i provincialismov nahodečich se v slavjansččině. Nu, ako bi vse te slovarje imeli, dobri bi bili, pa vse v jeden mah spisati nam ni moguče, nemogučega dela se ne směmo lotiti. Spišimo sada samo jeden slovar, kteri nam bude naj poljeznějši i kteri je nam, osobito nam neruskim Slavjanam k uzajemnosti neobhodno potřeben i te slovar je: *Priručni i uzajemni slovar němečko-slavjanski*. Slovar priručen, to je tak, da je koliko moguče kratek, da pak jednakože obseže vsa slavjanska slova; slovar uzajemen to znači, da se pišu v njem vsa slova slavjanska samo cirilicoj.

Některi gospodi su uže obljubili i obečali, vdeležiti se i spisati stanoviti oddělek slovarja. Želimo serdečno, da bi se jih oglasilo toliko, da bi pojedinomu sodelavcu ne trěbalo spisati već, nego za dvě tiskaně listině (Bögen) ali za tri, to je za 16 do 24 tiskanih listov (Blatt). I to bi ne bilo pojedinomu preveč, ne pretežko. — Kada se jih oglasi toliko, koliko je neobhodno potřeba: pošlje vredničtvo vsakomu sodelavcu potřebne slovarje i pravila, kterich se hočemo držati vsi spisovaje slovar, da izide delo kako iz čeloga slito.

Samo dvě reči su vsakomu sodelavcu potřebne; da zna cirilicu i da si priskerbi uzajemnu slovniciu slavjansku po tomu, čto bez

nje ni nikako moguće spisovati uzajemni slovar, v njej se nahadjaju pravila uzajemnoga pisanja, ktera su tako kratko i jasno razložena, da ni potreba se jih trudno učiti, nego jih samo jedanokrat prečitati.

Kakor je uže v predidućem čislě „Slavjana“ rečeno, tako velja: Slovar je i ostane vlastnina spisovateljev, kteri su ga spisali i njih imena se natisnu na naslovnom listě (Titelblatt) slovarja.

To su misli i želje vredničtva, ktere tu javno učenim gospodam čitateljам priobčimo, te misli i želje se budu spolnile, ako rodoljubi tomu delu svoje sile posvete i ako Bog svoj blagoslov doda!

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надальеванје.)

В наше време се зове то спросто, опровержено људинство в Индіји: Паріас, ктерога имена але стара пісма индичка не спомѣњају. Паріас чернци су в наше време али полоизображени, живечи по индичких аријских обичајах и управѣ, али су полодивјакі станујучі по горовјі али су цѣлі дивјакі, како чернци на андаманских отоках в заливѣ бенгалском. Паріас нису само прогнанікі из четирех чінов, како нѣкојі ученјакі увѣрјају, него су дивока племена, і људство тѣх племен је в наше време в Индіји тако многочислено, да чинівају девет десетин ($\frac{9}{10}$) цѣлога обивательства индичкога. В обче се може речі, да су ті паріас, ті дивокі чернци тако дивокі, како да бі не имѣли чловечскога разума, ніті чловечске душе. Та индичка чернь се описује од новѣјших спісовательев, како племе нај гаднѣјше і нај скареднѣјше, једнім словом, да су оповерженја вредно сметје, да су презрительна, безбожна дерхал људска; оні су злобнога сердца, краду, легају, како бі орехе грізел, жеру стервину (крепачину), су робскі страшівце, окрутні, пожрешні і обжорљиві, несрамні, разуздані і разблудні; по живежѣ ріјове, како дивока зверіна. Иностранці говоре о тѣх паріас презрительно; Ариас-Инди јих почитају к нај подлѣјшем стварем, се јих штите і се јих зогібају јако окуженіх, јих презирају, како да бі биле те људетине маловрѣднѣје од нај нижајших насекомов, којім имају болнішнице постројене: ако се пак паріас в водѣ утапља, јих мало скербі по тому, что ті паріас животаре по пслајнарскі і се нѣкдѣ і днес јешче держе дивокога људожрутства. ⁸⁾

О прадомовінѣ пранарода аријскога.

Људство аријско іменујемо пранародом по тому, что је из нѣга израсло много великих і људнатих народов; іменујемо те на-

⁸⁾ Bohlen 1, 43. 44.

роде али народами аријскимі, јербо извирају из пранарода аријскога, али санскритскимі од језика санскритскога, ктерога су извјрно говорілі, али індо европскимі по тому, што су се ті народі уже в стародавнѣм разпростерлі из Индіје чрез велику част Асије і Европе. Сада заузимају ті індо европскі народі велик велик дѣл Асије, мало да не цѣлу Европу і в послѣдних сто-лѣтјах су се разширили і по Америкѣ і по јиних земљах знаного свѣта.

Пранарод аријскі морал је биті уже од стародавна прелюднат; нај људнатѣјши всѣх народов пише Плиніј 6, 17. (21.), јербо се је разгранілі і разветвил на много і јако људнатих народов: слѣдствено морала је биті і његова прадомовіна огромно велика, да се је могао тако рамено разрасти і размножиті. Уже само од себе се разумі, да така огромна задруга народов не може израсти в нѣком узком і забитном кутѣ свѣта і се поузнести к такој невиденој људнатости, каково је недвојбено обсегал пранарод аријскі уже в давновекости.

Земље, ктере су биле прадомовіној пранароду аријскому, се разпростирају дѣлом на јужној, дѣлом на северној странѣ горовја Гималаје.

В земљах лежечих на јужној странѣ горовја Гималаје је људство тога пранарода звало се Арјами; в земљах лежечих пако на северној странѣ горовја Аријанами. Једен дѣл Аријанов је содержал своје име до днес, зову се Иранами, свој језик іранским і своју земљу Ираном.

На јужној странѣ Гималаје су слѣдече покрајине облудњене і в наше време али сцѣла али частју аријским народом:

1. Земља Кабулистан. Главно мѣсто индичке трговине Кабул. Вечина људства је аријскога племена і на самом Индукушу обитавају јешче Инди; цестоватељи најду повсуда паматнике индичке. ¹⁾

2. Земља Касмира преродовітна покрајина звана поземельским рајем, је нај севернѣјша чисто аријска дежела; обиватељи говоре наречје санскритско, су лѣпо израшчени лѣпој поставој, су јако уметні, дѣлају свѣтознане тенке і мелке тканіне, шале, из нѣжне длаке дивје тибетанске козе; су кроткі, су сідер спријели вѣру могомеданску, на имају і тепер близо сто аријских светих мѣст, каможе ходе на божјі пут на прошченје. Вса покрајина јим је света. Словѣла је пред Касмира земљој сречној і счастљивој, рајем поземельским, на тепер је тамо живљенје прабѣдно, што су проузрочиле невеличане владе, ктере су сі слѣдиле близо осемсет лѣт једна невеличанѣја і окрутнѣја друге.

3. Пентшаб, то је, покрајина пет рѣк. До семо је пришел Александер М. с војској својеј; горњи дѣл бил је необично богат.

¹⁾ Indische Alterthumsk. von Christ. Lassen. Bonn 1847, 1, 440.

Арриан говори о двѣх тисучах мѣст, Страбо даже о пет тисучах само в державѣ Поруса²⁾ и при мѣстѣ Горје, по санскритскі гарја је ујел 40.000 Индов и 230.000 говедје живине.³⁾ Владар Таксиле је даровао Александру М. дарове, то је, три тисуче избра-них биков, десет тисуч овец, пет и двадесет слонои и близо двѣ стѣ (сто) талантов сребра.⁴⁾

Обиватели Пентшаба су сѣцер вѣре могомеданске, па су потомкі старих Индов Аријев и говоре по сѣдеку, что је нарече санскритско.

В Пентшабѣ, Кабулистанѣ и в Касмирѣ и на горској височинѣ на јужној странѣ Индукуша, то је индичкога верха, тако и в равнинѣ по рѣкѣ Кабулѣ обитавају повсуда аријски Инди. Вса наречеја, о ктерих се је до сада звѣдело' в Кафирѣ, су наречеја санскритска.⁵⁾

4. Паталла, Подолје, осрѣдек мед рукавами рѣке Инда и Паталлена, то је, прилежеча подолна крајина.⁶⁾ — Одтуда јужно-изходно по горовји Винд'ја су напротив пребивали и јешче тепер пребивају Млечас, то је, племена неаријска.

5. Срѣдшче 'аријских Индов починја сѣцер тољко (ше ле), на изходној странѣ рѣке Инда, але и покрајина лежеча на западној странѣ те рѣке почита близо пет милијонои Индов Аријев, говоречих нѣко нарече санскритско именовано Синд'. Земља је родовитна але има предце необдѣланих предѣлов, кдѣ се скитају скиталице, то је, племена кочовна.⁷⁾

6. Гаравати, покрајина на изходној странѣ Инда по понагорји Гималаје, јако горната, обсегајуча мало равнин напротив много скаловја, берд, кернов, холмов и сотеск, које чинивају много наравних тврдѣав и се ради тога зове Гаравати од санскритскога слова: гарја по славјанскі Горје, и также Упармал, то је, Горенским. Овдѣ је и много уметних тврдѣав, на примѣр славнознана тврдѣава Гваліор и немало лѣпих паматников аријских Индов на примѣр К'итѣр. В тој земљи пребивају Раджпуті.⁸⁾

7. Јужноизходна земља од Гаравати, то је од Инда проті рѣкама Јамуне и Ганге има уже скоро равникову вручину је јако родовитна и прилѣжно обдѣлана, преплетена добримі цестами, лѣпимі дроворедими, каменими мостами мед обширнимі полями обсејаними сорачинским пшеном и другим житом, хлѣбом, с прокопими и обзданими водирнами, (водниками, Teiche) наводњена повсуда, обсадѣна паллами мангодревесами и украшена краснимі растлинами. Обиватели Инди Арији имају державну управу основану на записаних законах за најподробнијше случаје по одличној про-

²⁾ Арриан поход Алекс. 6, 2. Страбо 701. — ³⁾ Арриан поход Алекс. 4, 25. — ⁴⁾ Арриан поход Алекс. 5, 3. — ⁵⁾ Ласен 2, 532. Bohlen 1, 5—7. — ⁶⁾ Арриан Инд. 2. — Плин. 6, 20. 21. (23). — ⁷⁾ Bohlen 1, 8. — ⁸⁾ Ласен 1, 117. 118.

свѣтѣ индичкој. Људство скоро дѣтинско кротко и невино не ратоборно се држи и в наше време исто тако како о часѣ Александра М. непоколебљиво својих законов, своје вѣре, својих обичајев и своје просвѣте, то је, својега аријскога православа, не мотреч на округно пронаслѣдовање, које су морали ради тога претерпети цѣла столѣтја.

8. Срѣдишче Индов Аријев. По староиндичких писмах је звала се сва дежела, каможе је сегла аријска просвѣта, то је од Гималаје до Окијан-морја и од Инда до Брахманутре, Баратакандој. Дѣлили су ту земљу на три предѣле, на северну дежелу: удичјадежа, на срѣдњу дежелу: мад'јадежа и на јужну дежелу: Дакшинадежа, сада Деккан. Северна и срѣдња дежела мед рѣкама Индом, Гангој и Јамуној од Гималаје до јужне части гороваја Виндја су собствено почитали земљом аријско-индичкој; особито: Антарведу, по персијски Дуаб, Медьурѣчје, то је, покрајина мед рѣкама Јамуној и Гангој. Она је једна од нај родовитијших покрајин индичких.⁹⁾ „Непрегледне равнине по поречји Ганге су неизчерпливи извори богатства и индичких придѣлков. Особито неизмѣрно много се овдѣ придѣла сораѣинскога пшена за живеж и хлопчате волне дресне за облеку. Овдѣ в тој равнинѣ је срѣдишче аријске просвѣте, кдѣ се је нај поплићше и нај дослѣдићше развило, то је, је срѣдишче аријске управе, просвѣте, образованого и угладѣнога живљенја, уметности, промисла и терговине.“¹⁰⁾

Овдѣ стоји и славно мѣсто Ајод'ја, то је, непобѣдљиво, в покрајинѣ исто тако именованог, сада Оуде на поречји Ганге; ту је јако родовитна земља, јужна нако њена половина је нѣколико нездрава ради влажне вруѣине. Перви Европејци, који су дошли в те крај, су обдивовали високу уметност и просвѣту обивателѣв и њих промисел; по поречји Гангином је стало скоро мѣсто за мѣстом. Па непрестано пленѣије дежеле од војск и округно утискованје од тудѣинов је сиремѣило нај пријетићше краје в жалостне пушчаве. Измед стародавних мѣст але стоји и теѣер славно чисто аријско мѣсто Бенарес, по санскритски: Варанаси с великим аријским всеучилищем.¹¹⁾

9. Дакшинадежа се зове вес полоостров индички. Планину горнату обитавају несчиселна веч али менѣје дѣвока племена неаријска черна живеча в лѣсах, сotesках и по горах ловцама и пастирѣама, але в пријетних долинах обстоји аријска просвѣта и земљописна поименовања су санскритска по цѣлом полоостровѣ и често налазе се в нај недоступићших пустинјах нај величанственѣиши паметниѣи староаријске просвѣте: красне сградѣвине и из камена изтесани водѣјаци, марморна светшча, сохе (Statuen), остатѣи мостов состројених

⁹⁾ Bohlen 1, 8. 9. 20. 21. — ¹⁰⁾ Ласен 1, 125. 122. — ¹¹⁾ Bohlen 1, 22. 23.

із великих кусов жулових положених чрез рѣке.¹²⁾ Махратті, Инді Арії, по санскритські говоречі імају і в наше време своју властну державу на височинѣ Дакшине-дежеле.¹³⁾

10. Најважнѣjší островъ близо Индіје је Цејлан, по санскритські Ланка. Лѣта 543. предъ Христомъ су поседлі те островъ Инді разколнікі, однадлі од превосходнога православја аријскога, іменемъ Буддїстї. Од времена Александра Макед. звал се је те островъ Тапробане. Цејлан су старі Геленї сі мїслилі чрезвїчајно уздѣлаванимъ. Ератостенесъ приповѣдује о седемъ сетъ обчїн, Плініј о петъ сотъ мѣст;¹⁴⁾ столїчно, сїделно мѣсто почитало је 200.000 обївателїв. Робовъ нїсу імѣлі. Разколъ буддїстїчїкї се је разпространїлъ чрезъ весь островъ і одтуда се је разшїрїлъ і по заднѣј Индії і по островахъ індїчїкїхъ; множина писемъ списанихъ о томъ разколѣ се је охранила въ језїкѣ іменованомъ Палї, ктерї је наречїе језїка санскритскога. Ако се все скупа вземе, что свѣдоче старї і новѣї, се вїдї јасно, да су Инді Арії і овдѣ старе обївателїе іобразїлі, јербо і теперъ станују по горовїї многа племена чернцевъ іменована Вадассасъ безъ образованостї.

Індїчка іображеностъ і теперъ обстоїї на томъ островѣ особїто в Тајорѣ і његовој околїцѣ с цѣлој својеј особїтоству (Ritter im Berliner Kalender 1830 Seite 107. 120.) і се разпростїра полегъ залїва Манарскога од мѣста Марануре до светога острова Рамесвара, камо побожнї путнїкї путују на прощенїе із цѣле Индіје.

11. Ізходно індїчїкї островї су намъ јешче премало знанї, на примѣръ Целебесъ, такъ великъ како Велика Британїя, Суматра і Борнео, старїмъ сцѣла незнанї. Послѣднї нїмъ знанї островъ бїлъ је Цејлан, само Птоломајосъ позна Јаву подъ іменемъ *Jabudiu* і вѣ даже (sogar), да то іме значї: Јечменї островъ.

Все те острове населїлъ је кроткї пољедѣлскї пранародъ аријскїхъ Индовъ, вса тамошнїя мѣста, рѣке і горе імају імена санскритска; індїчїкї зодїакъ і југадобе і імена аријска дновъ в недѣлѣ се најду до Балї; ученї језїкъ в Јавѣ је наречїе санскритско; нїхъ словство і приповѣдке кажу, да су аријскї Инді семо се доселїлі; повсуда, вездѣ, се налазе велїчанствене развалїне паматнїковъ значаја індїчке градѣвїнске уметностї, даже і при дївскїхъ обївателїяхъ, ктерї на западномъ брѣгѣ острова Борнео пребївају і су људожрутї, се налазе слѣдї прїјашнїе просвѣте. Најобразованѣјша племена тѣхъ острововъ су спрїјела в 15. столїтїї по Христу могамеданску вѣру.

12. Малакка полоостровъ, на ктеромъ пребївају Малаїї. Онї приповѣдују самї, да су спрїјелї словство і просвѣту із Индіје, вѣрозаконъ пакъ із острововъ, особїто із Јаве (Leyden Asiat. Res. X. p. 172), далѣје потвердују, да је бїла овдѣ аријска просвѣта, вели-

¹²⁾ Bohlen 1, 24. — ¹³⁾ Ласен 1, 147. — ¹⁴⁾ Плініј 6, 22. (24.)

канске развалине по аријски зиданих палачов, дворов і светішч і множина мраморних столбов, како в Цејланѣ.

В обче свѣдоче, да је аријски пранарод все те острове індичкога соостровја обљудніл і просвѣтил: цвѣт коже, фарба полті, обивателъев, обичаји, нѣх управа, паматнікі і језік: нѣктері измед черицев су спріјелі также просвѣту, јіні напротив су остали дівјакамі до днес.

То је неизмѣрно пространо просторишче, ктеро је својеј аријској просвѣтој овладао народ індичко-аријски на јужној странѣ Гималаје: ¹⁵⁾ па не менѣје простванство су заузимали Арији на северној странѣ Гималаје.

А р і ј а али А р і ј а на преобішрна дежела је обsegала также пространство великанско, то је, покрајине мед індичким заливом при устју рѣке Инда, мед Индукушем, Паропанісом, каспискімі вратамі, Караманіјој і мед персијским заливом. „В осталом се разпростіра іме Аријана также чрез једну част Персије і Медіје і на север до Бактријане і Согдијане. Говоре в тѣх покрајинах људи нареѣја онога істога језика.“ ¹⁶⁾ І в Медіји су Арији обітавали.¹⁷⁾

Нај назоріѣше і нај точиѣше опише положај Аријане земљоніс в кнѣгѣ Вендідад фарг 1. іменујуч посамесне покрајине по редѣ почнуч од ізохода проті западу таколе:

1. Од севера проті југу леже:

Согдија, по староперсијски: Сугуда, поздиѣје Согда с главним мѣстом: Маракандој, што је садајна руска Самарканда.

Моуру по бактрискі — по староперсијски: Маргу, по новоперсијски: Марвна рѣкѣ Мургаб.

Бак'ди по бактрискі — то је Бактријана, по староперсијски: Бак'три, по новоперсијски: Балк, то је срдња родовітна долина рѣке Охис, по персијски: Вакша, тепер рѣка Амус главним мѣстом Царъаспа, поздиѣје іменованом једнодухо по дежелѣ Бактра, бівше сіделно мѣсто нај старѣјшега аријскога владајучега роду: Кавја.

2. Од севера проті југу:

Нісаја.¹⁸⁾

Гароју, Арија, садајні Герат на рѣкѣ Гері-руд, по староперсијски: Гараіва, значі: водовіта, по геленскі Агеіа, ктеро іме се напо не смѣ помѣшати с іменем народним: Арја. Главно мѣсто је іменовало се в стародавнѣ Артакоана; за Александром М. је звало се од њега установљено мѣсто Александрѣја Агеіон. Нинѣјше мѣсто Герат, лежі в уродном, високімі верхами обданом удољји, је главно мѣсто с тврдавој, іма обішрна предмѣстја, град, красне заграде (верте, саде), је знаменіто торгов-

¹⁵⁾ Bohlen 1, 27. 32. — ¹⁶⁾ Страбо стр. 724. — ¹⁷⁾ Геродот 7, 62. — ¹⁸⁾ Птоломајос.

ством і проміслом, іменовито се овдѣ изготује ізвертно оружје, посебно знане корасанске сабље і се направља ружова добро дѣшеча вода. Мѣсто почита близо 100.000 обитателѣв.

Ваѣкерета, јужні предѣл су в первом столѣтјі пред Христом поседла скитјиска племена і од тога часа се именује Сакастана, то је становање Саков али Седжістан.

Урва, незнапа покрајина.

3. Од севера проті југу:

К'непта = Гірканија, по бактриски: Вехркана, то је: волчја дежела, по персијски: Варканиа, по новоперсијски: Гурган, по арабски: Джорджан. По тој покрајинѣ се именује од часа Александра М. морје гірканско, које су прежде Гелени именовали по обитателѣх станујучих на брѣгѣ тога морѣа каспским.

Гарак'аиті (Arachosia) покрајина, рѣка і главно мѣсто, по бактриски: Гарахваиті, по староперсијски: Гарауваті то је: водовита; по геленски: Arachotos; семо спада і западнѣ лежеча покрајина:

Гаѣтумант, на рѣкѣ исто тако именованој, погеленисано се је звала рѣка Etymandros; по домаче се именује Гілменд! Оченѣ памѣтгодно именованје за Славјана, особито за Руса љубитеља старине і стародавнога згодовинскога земљопісца. Рѣка Гілменд тече в велико језеро именовано: Заре, то је, једнодухо: језеро, то је оно славно Глменд-језеро, које се припомѣња в стародавној дівнокрасној народној руској згодовинској пѣсни: о Голубиној кнѣгѣ! Обитателѣ в околцѣ тога језера се зову Дрангамі али Зарангамі, по персијски: Заранками, то је: језерјанами. Геродот именује цѣлу ту дежелу: *Paktyike* обитателѣ *Paktyes* = Пахту, је і тепер домаче име Афганам. Последњи ред:

4. Од севера проті југу:

Рага, поздиѣје Evgoros.

К'акра.

Варена, вѣроподобно једна част Кабулістана.

В обче буді спомѣнуто, да старі обитателѣ К'асгаре, Јарканда, К'отена, Акса, Турфана і К'амила су воі Таг'икі (Таджикі); који і по днес живу јако в Персији также в свободној Татаріји како праобитателѣ аријански, само да се називају в Татаріји Бухарамі і чине нај уздѣланѣјшу част обитателѣв і живу једном в мѣстах.¹⁹⁾

Огромна је просторина, ктеру су заузимали Арији индички, па і не менја је она ктеру су заузимали Аријани пребивајучі на северној странѣ Гималаје.

¹⁹⁾ Ласен 2, 526. 527.

Prostor! — Slavjan!

Celota je večja od vsake časti njene, to je resnica (axiom), ktera ne potrebuje dokaza. — Tako je i celo slavjanstvo večje od vsakoga pojedinoga plemena slavjanskoga. — Književni jezik, v obče rečeno, vséh slavjanskih plemen je primérno lépo ugledjen, pa slovstvo nijednoga slavjanskoga plemena — kromě ruskoga — se nikako ne može pouznesti tako visoko, da bi se moglo uspěšno uzporediti s slovstvi evropskimi, s francuskim, angleškim i němečkim; tu bi bil ves napor naprasen i zastonj. To spoznaju prosvětljeni Slavjani kteroga koli plemena. Na priměr J. Kolar piše v knjigě: *Hlasove o potřebě jednoty spisovneho jazyka* na straně 121. „Narod naš je velik, je naj večji v Evropě, pa po neslogě svoje žive dni tako raztergan, razdrobljen i oslabljen, da ga v celosti jedva směmo svojim imenovati. Nesloga slavjanska se je spreměnila uže v zgodovinsku poslovicu, po kojej nas tudjinci zasměhavaju i zasramuju; mi sami nad seboj zdihujemo i tugujemo: Oj mi nesložni Slavjani! mi raztergani narod!“ Dalje na straně 126. „Iz Slovakov ne bude nič, iz Čehov i Moravanov takže nič“ — tužnim serecem moramo ovdě Jugoslavljanu pristaviti: iz Slovencev, Horvatov, Serbov i Bolgarov takodjer ne bude ničta — „ako ostanu kako mervice i drobtine razdrobljeni; ako se pak sduže, ako budu vkupa deržali, vkupa posobili: budu junačko se vbrani i všem vragam napadajučim njih jezik i narodnost. — Němci su bili v tom mudréji, oni su znali i neprestano se spoměnjali: da vsako kraljestvo samo v sebě razděljeno pustne i pada hiša na hišu.“

Na straně 111: „Jedino to je zajisto prava izobraženost i prosvěta, koja se prisvěti iz celoga naroda, pa ne iz jedne častice ali iz jednoga narečja!“

V světě ima svoju veljavu jednom naše občno narodno ime „Slavjan“ i samo slovstvo slavjansko: pojedina plemena i njih slovstva — ako se izuzeme narod ruski i slovstvo rusko — ostali svět prezira, jerbo se mu čine tako razdrobljena malovažnimi i ne dosta doležitim. Mi toga ne možemo prejinačiti, da razdrobljena naša plemena i nevelike literature pojedinih narečij ne mogu se uspěšno usporediti s bogatimi slovstvi evropskimi, s francuskim, s angleškim, ruskim i němečkim. Toga ne možemo prejinačiti: ober-nimo pa reč tako, kako ju blagopolučno oberniti možemo. Mi, akoli na razna plemena i narečja razděljeni, predce moramo veliko, světovno slovstvo dobiti i to uže radi toga, jer spadamo k velikomu osemdesetmilijonomu narodu slavjanskomu.

To učinimo lahko tako-le :

Vsaki naj ljubi svoje pleme, naj piše priležno v svojem narečji, budimo doma med seboj koreniti Slovenci, Horvati, Serbi,

Bolgari, Čehi, Slovaki, Poljaki i tako dalje — pred svetom se pako skazimo vsегда Slavjanami, da pišemo sicer opet svoje narečje pa uzajemno, to je, cirilicoj i v smislě slavjanskom.

Narodno ime „Slavjan“ ima v sebě pred svetom čarobnu moč i baječnu silu.

O tom sem se osebno prepričal i povém ovdě malu prigodbicu, ktera se je meně slučila v Petrogradě leta 1867.

Na cestě k etnografičeskoj vistavkě v Moskvu smo tisti Slavjani, koji smo po imeni bili povabljeni, se zaderžali v Petrogradě 14 dni. Tu kako v obče po celom cestovanji je Slavjan mogel videti mnogo novoga, ljubopitnoga i se premnogomu naučiti, jer promotřili smo pamatnosti Petrograda peljali se po železnici v Čarskoje selo, svečanost je slědila svečanosti, jedna zanimivěja i podučljivěja druge, da ne věš, kdě početi pripovědovati i kdě končati. — 11. maja obhadja pravoslavna cerkev prazdnik svetoga Cirila i Metoda. Bogoslužba se je služila v Icakievskom sboru (v velikanskoj glavnoj cerkvi sv. Ica). K svetčanoj službě božjej se je sbralo toliko pobožnoga ljudstva, da su se ljudi v toj ogromnoj cerkvi tlačili posebno v prednjej časti cerkve pred oltarjem. Nam k vistavkě v Moskvu po imeni povabljenim Slavjanam je bil prostor odredjen blizo oltarja. Imenovali su nas često „dragimi povabljenimi gostami“ naj običnějše pako su nas zvali v novinah i v govorě „slavjanskimi bratjami.“ Da smo se razpoznali med ljudstvom, je imel vsaki izmed nas na persih pripeto znamenje slavjanskoga brata, kako se po němečko reče: kokardu.

Visokopreosveščeni metropolit Isidor bil je něčto bolehen i městě njega je služil službu božju preosveščeni archiepiskop Tverski i Kašinski Filotej i učastvovalo je pri službě božjej pet episkopov, osem arhimandritov i blizo 20 drugih duhovnikov. V pravoslavnoj cerkvi nimaju orgel, niti se služe muzike, nego samo petja. Pri toj službě božjej sta pela dva kora pevcev. To starobogoslužebno petje je něčto sečla izvanrednoga i visprenoga, opisati se ne da, to mora človek jednom slišati i obdivovati, to je petje toržestveno starodavno. Propověd (pridigu) je govoril protohierej Janišev o življenji sv. Cirila i Metoda, ktera sta izmislila i upeljala slavjanska pismena, sada imenovana cirilska i sta osnovala pismenost slavjansku. Osobitě značenje je imela ta propověd i vsa ta bogoslužba po tom, da smo bili ovdě sbrani Slavjani raznih plemen i iz dalekih slavjanskih pokrajin: tu su bili pritomni: Čehi, Slovaki, Slovenci, Horvati, Bolgari, Serbi iz kneževine Černogorě, iz knežestva serbskoga, Serbi lužički i od daljne kašubske pokrajine i vsi smo se spoměnjali hvaležno velikih zaslug sv. Cirila i Metoda o slavjanskem narodě.

Med bogoslužboj sem stal několiko oddaljen od „slavjanskih bratov“ bolje proti srědě cerkve med ljudstvom. Ja v obče ne

običavam se tlačiti napred; — med ljudstvo rusko sem se rad vměšal, kadakoli se mi je pružila priložnost. Ja sem ravno lěto pred tēm se učil o običajah, jigrah, pěsmah i o žitji-bitji ruskoga naroda iz knjige: Сказанія русскаго народа собранія Я. Сахаровымъ. Санктпетербургъ 1841, — ne misleč onda niti v sneh, da bi meně moglo posrečiti se, da bi cestoval po obširnoj Rusiji v matušku Moskvu i tako dalje — i tepervo sem imel lěpu priložnost to na svoje oči dējstviteljno viděti, o čem sem doma čital i se učil sedeč pri svojem pisačem stolě.

Mene tamo med ljudstvom stoječega opazi jeden od gospode ruske, kteri su nas sprovadjali i mi pomigne, da dojdem bližje oltarja na město odredjeno „slavjanskim bratjam.“ Skušal sem se protlačiti skoz ljudstvo, pa je bilo tako tesno, da se nisem mogel vgniti napred. Vidivši to oni gospod Rus obrnjen proti ljudstvu pokaže od daleka na me rekuč: „Prostor!“ — „Slavjan!“ i kako bi zablislulo se razstupi ljudstvo na obědvě straně, pred menoj se otevre prostorna ulica, po kateroj grem udobno na opreděljeno město.

Ah, kako baječnu moč i kako divnu silu ima ime narodno „Slavjan!“

O jeziku klasičkom.

Obično se govori, da sta klasička jezika samo dva, starohelenski i latinski. To je jako poveršno i ne obstoji s pravdoj.

Klasički jezik je oni, kteri je koren sadajnomu govoru, iz kteroga je sadajni jezik izrastel, kteri sega v daleku predhristjansku davnověkost, v kterom se najde naj starjša starina narodna i naj starjša věsti o žitji-bitji narodnom.

Raznim narodam su razni jeziki jezikami klasičkim.

Sadajnoj novohelensčině je nedvojbeno starohelensčina jezikom klasičkim; italijanščině i hispanščině latinski, němščině staroněmečki jezik; francusčině i forojulskom narečju v gornjej Italiji sta dva jezika klasička latinski i galski (keltički), angleščině staroněmečki i latinski; rumunščině staroslavjanski i latinski.

Kteri jezik je pako slavjanščině jezikom klasičkim?

To je izvěstno, da slavjanščině nije klasičkim jezikom niti jezik starohelenski, niti latinski, niti staroněmečki, niti galski, niti jeden iz novějih zapadnjačkih jezikov: italijanski, francuski ali angležski: jerbo slavjanščina sadajna ni iznikla iz nijednoga tēh jezikov, v nijednom izmed njih ne najdemo koren slovoizpitni slavjanščine, v nijednom izmed njih se ne najde ključ k slavjanskomu značaju i starinomu žitju-bitju narodnomu.

Zdelo bi se, da je sadajnoj slavjanščině klasičkim jezikom cerkvena slavjanščina; pa tomu ni tako.

Cerkvena slavjanščina je preimenitna za vsa slavjanska narečja glede jezikoslovja i veronauka. Bez cerkvene slavjanščine bi se ne mogli osnovno naučiti nijednomu slavjanskomu narečju, isto tako imenitna je za veronauku, bogoslužbu i pobožnost upravo zato, jerbo je cerkvena slavjanščina. — Klasičkim jezikom cerkvena slavjanščina ne može sluti i po tomu, što je premlada; njeno slovstvo ne seže v staru dobu predhristjansku, koje se je počelo tepervo blizo léta 863. po Hristu; slovstvo cerkveno slavjansko ne obseže skoro nič o naj starějšej predhristjanskoj slici slavjanščine, o najdavnějšem žitji - bitji naroda slavjanskoga ali pako tako malo, da se najde v narodnih posloviceh, pripovėdkah i pėsnah vsakoga sadajnih plemen slavjanskih već narodne starine, nego v slovstvė cerkvene slavjanščine.

Dalje, cerkvena slavjanščina nije něki točno opredėljeni i do-
lučeni jezik, nego obseže tadajna slavjanska narečja spisana jednim istim pravopisom obćim, odtuda i izvira to, da naj učenějši slavjanisti ne mogu se složiti, na kterom slavjanskom narečji je osnovana cerkvena slavjanščina: jedni tvrde, da je ona izvirno osnovana na starobolgarščině, jedni na slovenščině (ilirskoj), drugi na serbsččině ali ruščině.

Dėjstviteljno je cerkvena slavjanščina osnovana ne na jednom jedinom narečji, nego zajedno na starobolgarščině, serbsččině, (ilirsko-) slovenščině, moravščině, poljščině i ruščině, to dokazuje značaj i ustrojstvo cerkvene azbuke i cerkvene slavjanščine.

Sveta brata Ciril i Metud i nju pomoćnici i naslėdniki su sv. pismo i bogoslužebne knjige pisali jednakim pravopisom za vsa plemena i za vsa narečja slavjanska tako, da su se mogli služiti jedne iste knjige pri raznih slavjanskih plemenah i iz nje čitati različno tako, kako je těrjal govor ljudstva, med kterom su upravo čitali iz knjige. Da je tomu taka, dokazuju slėdeća pismena azbuke cerkvene:

ш, ѣ, ѡ, ѧ, ѣ, ѡ.

Obično se govori, da ta pismena znače:

št, ie, on, en, ò, òi.

To je istina, pa čėla istina to ni, ta pismena sicer to znače, pa zravno toga imaju zajedno ješće jina značenja.

ш, огнище стоји за болгарско, сербско i česko: *št', ognišće*; za rusko: *šč, ognjišće*; za (ilirsko-) slovensko: *š, ognjiše*.

ѣ, БѢЛО стоји за česko: *i, bile*; za jugoslavjansko: *e, i, ie, je, ije, belo, bilo, bielo, bjelo, bijelo*; i za poljsko: *ia, bialo*.

ѡ, ДУБ стоји за rusko i serbsko: *u, dub*; za poljsko: *on, donb*; za bolgarsko: *a, dab* i za (ilirsko-) slovensko: *ò, dób*.

ѧ, СВАТО, стоји за česko: *a, svate*; za (ilirsko-) slovensko i serbsko: *e, sveto*; za poljsko: *en, svento*; za rusko: *ja, svjato*.

ѣ, ВИДИМЪ стоји за (ilirsko-) slovensko, hervatsko i serbsko:

o, vidimo; za česko: *e, vidime*; za poljsko: *y, widzimy*; za ruskou: —, *vidim*.

Tako je i pisme χ_1 v raznih narečjích značilo različne zvuke, na priměr: *i, ij, oj, ej, aj*.

Ta písmena cerkvene slavjanščine znače različne zvuke v raznih narečjích, jerbo ako bi vsögda jednako značila: $\text{шт, ie, он, ен, о, oi}$, bi se lahko vsegda i tako pisala, ne bilo bi třeba učeno izmišľevati písmena: $\text{ш, ѣ, ѡ, ѧ, ѡ, \chi_1}$; izmislila i upeljala su se toga radi, da se je moglo jednako pisati za razna narečja, čitati jih pa različno, kako to pojedina narečja těrjaju. Tako na priměr se pišu slėdeća slova po cerkveno slavjanski za vsa narečja jednako:

ОГНИЩЕ, БѢЛО. ДЪБЪ, СВЯТО, ВИДИМЪ

čitalo se je pak v raznih narečjích različno, na priměr:

po ruski: *ognjišće, bjelo, dub, svjato, vidim . . .*

po poljski: *ognisko, bialo, donb, svento, widzimy . . .*

po česki: *ohniště, bíle, dub, svate, vidime . . .*

po serbski: *ognjište, belo, bilo, bijelo, đub, sveto, vidimo . . .*

po (ilirsko-) slovensko: *ognjiše, dób*

To budi o cerkvenoj slavjanščině samo mēmogredé řečeno v dokaz, da cerkvena slavjanščina je sicer imenitna glede jezikoslovja i svete věre, da pako nam Slavjanam ne može biti jezikom klasičkim, jerbo je premlada, ni suščestvovala v době predhristjanskoj i njeno slovstvo ne obseže skoro nič od starine slavjanske v době predhristjanskoj.

Ne dajmo se měšati: nam Slavjanam ni klasički jezik starohelensčina, ni latinščina, ni normanščina, ni němščina; nego nam je klasički jezik — prastari, bogati i visoko izobraženi jezik sanskritski. Slovstvo sanskritsko je mnogo set (sto) lět starěje od starohelenskoga i latinskoga, i bogatěje od těh obojih skupa; akoli nam je znana do sada samo jedna nevelika část sanskritskoga slovstva.

Jini narodi su uže mnogo prispodabľjali sanskritskomu jeziku starohelensčinu, latinščinu, litvanščinu i staroněmščinu: slavjanščinu prispodabľjati sanskritskomu jeziku spada naj već v dolžnost nam Slavjanam: naj bolje osnovno mogu to činiti jednom Slavjani, jerbo sanskritščina je neposrėdni koren slavjanščine.

Slavjanu se odpre po sanskritščině scěla nov svět praslavjanski, ona je izvor i zaklad naše narodne starine, naših naj starějših poslovic, narodnih pripovėdek, pěsni, običajev, obredov, prosvěte, naj starějše zgodovine i starodavnoga žitja - bitja naroda slavjanskoga.

Ućenje sanskritskoga jezika i slovstva prinosi ruskomu Slavjanu ješće i te dějanski i praktički prospěh i dobiček, tu nemalu polžju, da se po sanskritščině lahko nauči narečjam, která i v naše vreme govore jako ljudnata plemena prebivajuća v prostranih zemľah ležećih južno od rěk Džihuna (Amu, Oxus) i Sihuna (Sir, Jaxartes)

do Himalaje i od Himalaje opet južno po Indiji do ostrova Cejlona i po izhodnoj Indiji.

Nastalo je vreme nam Slavjanam, da prestanemo svoje jeziko-slovje, svoje običaje, svoju slavjansku nauku i starinu izpeljevati iz starohelensčine, iz latinščine, iz normansčine ali iz němščine i da izvor slavjanstva tamo jiščemo, kdě se jiskati ima, v sanskritščině, da se ustupimo pri svojih slovstvenih sočinjenah na svoje vlastne noge, kako to mnogi učeni Slavjani uže činivaju, i da slavjanskimi očmi motrimo i slavjanskim smislom izslědujemo i iztraživamo svoju slavjansku starinu.

Zato smo osobitim zadovoljstvom čitali v (ugorsko-) slovenskom listě „Slovesnost“ v čislě 8. sostavek pod nadpisom: „U k a z k a s l o v s a n s k r i t s k y c h a s l o v a n s k y c h , k t e r e t e y i s t k o r e n i p o m ě n m a j u .“

Nam Slavjanam budi gradjanska cirilica obče-slavjanskoj azbukoj — i sanskritščina klasičkim jezikom.

Kratke novinke.

Politika Rusinov napisal Nikolaj Zagornij Lvov 1873.*) Pod tēm naslovom smo sprijeli knjižicu dodatkom k 16. sošitku „Pravde,“ ktera stava od čisla do čisla zanimivěja ne samo Rusinam, nego v obče Slavjanam. — Knjižica „Politika Rusinov“ sicer nevelika ima jednom 24 stran v osmině, pa obseže već kako kaže naslov, ni podučivna samo Rusinam, kterim je osobito naměnjena, nego isto tako Poljakam i v obče Slavjanam. Spisovatelj je čitateljam „Slavjana“ uže znan po knjižicě nedavno izdanoj pod naslovom: *Bezposrědni vibori do radi deržavnoj i Rusini.* Kako v onoj, tako i v toj naj nověšej knjižicě, piše g. spisovatelj jederno, kratko i jasno; misel slědi za misliju, dokaz za dokazom i vse tako na vse strane pravdoljubno i prijazno, da prijetno čita i Rusin i Poljak i Slavjan; spisana je knjižica v smislě slavjanskom. I misli uže od jinud znane se činivaju novimi i ugodnimi. Čitali smo knjižicu jako ljubopitno i pozorno. Na straně 17. stoji: „mi galičski Rusini smo děl 15milijonovoga naroda maloruskoga, različnoga, kako od Poljakov, tako i od Veliko-Rusov.“ Ovdě nam se je zdelo, činilo, da bi imela stati ješče slědeča misel: „Slavjanska plemena se namreč razlikuju med seboj, pa vsa skupa predce spadaju v narod slavjanski.“ I gledaj! uže na slědečoj straně 18. je ta misel ješče obsirněje razložena: „Družtvo (ukrajinsko) želi po-

Žal nam je opravdovo, da te naš sostavek, govoreći o galičskih Rusah služečih se cirilicoj, ne možemo natisnuti cirilskimi pismenami, toliko već nam je to žal, jerbo si naš časnik prizadeva, da bi se cirilice navadili i Slavjani služeći se do sada samo latinicoj. Neimamo do sada dosta matic cirilskih, koje pako dobimo v časě naj bližajsem.

rozuměti i složiti se s Slavjanami i išče zato takže sposob pogoditi se i s Poljakami, na koliko se to može stati bez škode naših narodnih prav.“

„Zato je naměra toga društva pred vsěm, da se povzdigne narod umstveno i materialno, čto se dosegnuti daje toľjko v svezi s Slavjanami, ona išče tu svezu i se protivi zato svezi Rusinov s vragami Slavjan . . .“ I tam, kdě knjižica nam něčto očita, nas ukarja, je prikor tako prilično izrečen, da to radi čitamo, na priměr na straně 14. „Najdu se i svobodomiselni Poljaki, koji spoznaju, da Poljska v starih medjah je utopijej (nemoguća). Oni spoznaju svoj grěh pervorodni (dědični, poerbani). Čas bi bil takže nam spoznati svoj grěh pervorodni. — Grěhom pervorodnim Slavjan i Rusi je neprestani prepír med seboj na škodu vlastnu i na korist tudju.“

Ta knjižica g. Nikolaja Zagornoga je tako jedernato spisana, da se iz nje ne može načiniti kratek izvadek, kako je te slučaj i pri knjižicah izdanih ruskim generalom Fadějem. Tu se ima čitati knjižica čěla. —

Ruska učilišća. Rusija izdava za svoja učilišća blizo 32 milijonov rubľev na lěto. V Rusiji je osem vseučilišč s 8000 dijakami, 130 gimnasij i 20 nižjih gimnasij. Kromě toga ima ješće 57 gimnasij i 121 nižjih gimnasij za ženske učenke, kterih je blizo 17.000. Učilišća se pospěšno množe od lěta do lěta. —

V Černojgorě su se sbrali gg. učitelji v srědě septembra lětos na posvetovanje, kako bi se blagopolučno poboljšal ustav učilišni. Ustanovilo se je deset novih učiteljev, koji su upravo dokončali bogoslovske nauke na Cetinji. K dosadajnim dvěma glavnima učiliščama o četirih redah se jih je osnovalo ješće sedem.

Iz Němečkoga gradca nam pišu: Društveno življenje se je zopet pričelo med Slavjanami tu v Gradcě. Društvo „Vendija“ je uže imelo pervu sědnicu v lětošnjem šolskom lětě. Došlo je i několiko novih članov; zaključilo se je, da budemo napravili 3. decembra veliku svetčanost.

Listnica vredničeva. G. J. H. v Č. Vidite v dnešnjem čislě Slavjana. Kako dělo napreduje v posebnom pismě. — G. J. S. v R. Slava Vam! Pošľjemo o svojem časě. — G. Sl. J. v N. G. Serdečna hvala! — G. M. R. v T. Pišemo Vam o tom o svojem časě. — G. J. V. v C. Istina. Kadakoli utegnete. — G. J. B. v S. Vaše literarno dělo dojde vsěgda v dober čas. Več v posebnom pismě. — G. L. J. v R. Uzdadovali smo se Vašem dopisu. Obsirněje o svojem časě. — G. M. St. v L. Mi ne směmo puščati umstvenih sil čělinoj ležati. Uzajemna misel ima čudnovitu moč, razsvětljuje tako, da človek nerědko već zna, nego sam misli. Več v posebnom listě. — G. V. L. v St. — G. J. V. v Z. i g. P. K. v S. Istina čto pišete: pa povabiti Vas, prijatelja uzajemnosti, smo počitali svojej dolžnostju: Vi pak storite, kako Vam okolnosti pripustě. — G. M. P. na L. g. Slava! — Samo marľjivo i složno!

